

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ
ОКРЕМИХ СУДОВИХ МЕТОДИК****CONCEPTUAL APPROACHES TO THE CLASSIFICATION
OF SEPARATE JUDICIAL METHODIC****Мирошниченко Ю.М., к.ю.н.,
суддя***Іллічівський районний суд м. Маріуполя Донецької області*

Стаття присвячена формуванню концептуальних підходів до побудови систем класифікації окремих судових методик. Констатовано, що положення, які розробляються криміналістичною наукою для потреб досудового розслідування, не можуть безпосередньо переноситися на судове провадження, тому й намагання побудови окремих судових методик та їх систем шляхом прямої аналогії зі структурою традиційних методик розслідування окремих видів злочинів є невиправданим. Якщо визначальним принципом побудови криміналістичних методик розслідування є вимога щодо тісного взаємозв'язку кримінально-правової та криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень, то для створення окремих судових методик від кримінального правопорушення не має такого детермінуючого значення.

У результаті проведеного дослідження автор доходить висновку, згідно з яким головними підставами криміналістичної класифікації окремих методик судового провадження повинна стати категоризація кримінальних справ не за кримінально-правовим, а за кримінально-процесуальним та ситуаційним критеріями. Як варіант запропоновано систему окремих судових методик, сформовану на основі процесуальної диференціації судових проваджень. Деякі з криміналістичних алгоритмів, розроблених у межах цього класу методик, і самі можуть бути розширені до рівня окремих методичних комплексів, присвячених, наприклад, окремим етапам судового провадження.

На підставі ситуаційної характеристики судового провадження кримінальні справи можуть бути поділені на дві великі категорії:

– справи зі сприятливою для здійснення завдань кримінального судочинства ситуацією (характеризуються достатнім обсягом доказів, відсутністю суттєвих суперечностей у позиціях сторін, що дозволяє швидко підготувати і провести судовий розгляд протягом одного судового засідання);

– справи з несприятливою ситуацією (вирізняються наявністю суттєвих труднощів психологічного, організаційно-забезпечувального та пізнавального характеру, обумовлених конфліктом сторін, протидією судовому дослідженню, дефектами доказової бази).

Ключові слова: криміналістична методика судового провадження, класифікація окремих судових методик, судове провадження, критерії категоризації кримінальних справ.

The article is devoted to the formation of conceptual approaches to the construction of classification systems for separate court methodic. It is stated that the provisions developed by criminalistic science for the purposes of pretrial investigation cannot be directly transferred to court proceedings, therefore to build separate judicial methodic and their systems by direct analogy with the structure of traditional methods of investigation of certain types of crimes are unjustified. If the defining principle of building criminalistic methodic of investigation is the requirement of a close relationship between criminal and criminalistic classifications of criminal offenses, then to create separate judicial methodic, the type of criminal offense is not so determining.

As a result of the study, the author concludes that the main grounds for criminalistic classification of certain methodic of court proceedings should be the categorization of criminal cases not by criminal law, but by criminal procedure and situational criteria. As an option, a system of separate judicial methodic is proposed formed on the basis of procedural differentiation of court proceedings. Some of the forensic algorithms developed within this class of methods, and themselves can be extended to the level of individual methodical complexes, devoted, for example, to individual stages of the proceedings.

Based on the situational characteristics of court proceedings, criminal cases can be divided into two broad categories:

– cases with a favorable situation for the implementation of the tasks of criminal proceedings (characterized by a sufficient amount of evidence, the absence of significant contradictions in the positions of the parties, which allows you to quickly prepare and conduct a trial during one hearing);

– cases with an unfavorable situation (characterized by the presence of significant difficulties of psychological, organizational and cognitive nature, due to the conflict of the parties, opposition to judicial investigation, defects in the evidence base).

Key words: criminalistic methodic of court proceedings, classification of separate court methodic.

Постановка проблеми. Важливими завданнями, які передбачається реалізувати в процесі формування теорії криміналістичного забезпечення судового провадження є формування загальних положень методики судового провадження, а також побудови базової моделі окремої судової методики, за зразком якої з урахуванням потреб практики будуть розроблятися комплекси методичних рекомендацій меншого рівня загальності – методики судового розгляду кримінальних справ окремих категорій. Після накопичення наукою достатнього обсягу таких побудов постає питання створення єдиної класифікаційної системи окремих судових методик, яка дасть можливість системно досліджувати проблеми методико-криміналістичного забезпечення кримінального судочинства, цілеспрямовано розробляти та ефективно застосовувати окремі судові методики на практиці.

Мета дослідження, результати якого подаються в пропонуваній статті, полягала у спробі автора сформулювати основні критерії, за якими могли б систематизуватися окремі криміналістичні методики судового розгляду кримінальних справ.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Систематизація методик досудового розслідування, як і багато що в криміналістичній науці, залишається дискусійною, але доволі розробленою областю. З-поміж науковців, у роботах яких так чи інакше висвітлюються питання класифікації окремих криміналістичних методик слід згадати В.П. Бахіна, Р.С. Белкіна, І.О. Возгіна, О.Ф. Волинського, А.Ф. Волобуєва, О.Н. Колесниченка, С.Ю. Косарева, В.П. Лаврова, В.В. Лисенка, І.М. Лузгіна, В.В. Тіщенко, С.М. Чурілова, В.М. Шевчука, В.Ю. Шепітька, Б.В. Шура, М.П. Яблокова та інших вітчизняних і закордонних криміналістів. Певні аспекти методико-криміналістичного забезпечення судового розгляду досліджувались В.І. Алексєйчук, Л.Ю. Аропкером, Д.В. Кімом, В.К. Гавло, А.О. Кириловою, А.А. Корчагіним, О.Ю. Корчагіним, Г.Є. Хорошевою та іншими вченими. Водночас робіт, автори яких торкаються проблем класифікації методик судового провадження, обмаль. Певною мірою це пояснюється відсутністю об'єкта систематизації – масиву окремих методик судового провадження. Разом з тим концептуальні підходи до створення такої системи корисно окреслити вже на початковому етапі її розвитку.

Виклад основного матеріалу. На думку І.І. Когутича, окремі методики судового розгляду кримінальних справ можуть бути поділені: 1) за відношенням до кримінального закону на типові (видові) та особливі (групові), що діляться залежно від способу вчинення злочину, його суб'єкта, особи потерпілого; 2) залежно від обсягу на повні та неповні (скорочені, усічені); 3) залежно від кількості видів злочинів на комплексні та конкретні (методика судового розгляду щодо конкретного виду злочину); 4) за рівнем конкретизації методичних рекомендацій (одно-, дво- та багатоступеневі) [1, с. 26–28].

Цілком очевидно, що запропонований варіант групування методик судового провадження здебільшого базується на криміналістичній класифікації кримінальних правопорушень, підставами якої є ознаки, похідні від елементів структури злочину та такі, що визначають криміналістичні особливості різних видів злочинних діянь [2, с. 140]. Практично не відрізняється від традиційної (слідчої) й запропонована автором типова структура окремої методики судового розгляду певної категорії кримінальних справ [3].

Проте багато з того, що є актуальним на стадії досудового розслідування, втрачає свою значущість на судових стадіях кримінального процесу [4]. Якщо крім окремої методики розслідування є криміналістична характеристика кримінального правопорушення, то базовою категорією методики судового провадження слід вважати судову ситуацію і відповідно ситуаційну характеристику судового розгляду кримінальної справи певної категорії. Така різниця в підходах до конструювання методичних комплексів для потреб слідства і суду пояснюється специфікою пізнавальної діяльності останнього. На відміну від слідчої діяльності, сконцентрованої головним чином на отриманні криміналістично значущої інформації та її доказовій реалізації, домінуючим началом судового дослідження є верифікація версій обвинувачення й захисту та оцінка якості доказів, наданих ними на обґрунтування своїх доводів і заперечень.

З огляду на це, положення, що розробляються криміналістичною наукою для потреб досудового розслідування, не можуть безпосередньо переноситися на судове провадження. Тому й намагання побудови окремих судових методик та їх систем шляхом прямої аналогії зі структурою традиційних методик розслідування окремих видів злочинів та варіантами їх класифікації, з нашої точки зору, є не виправданим.

Для обґрунтування цієї тези звернімося до методики судового розгляду кримінальних справ про умисне вбивство. На думку А.А. Корчагіна, судове провадження у справах цієї категорії має свої особливості, що проявляються у специфіці судових ситуацій і тактико-технічних, криміналістичних методів їх розв'язання. Автор наводить деякі види ситуацій, характерних для розгляду цих справ. Залежно від кількості підсудних виділяються ситуації, коли у справі про вбивство проходить один обвинувачений і коли на лаві підсудних опиняється двоє і більше осіб. Також непоодинокими, за даними цього вченого, при розгляді судом справ про умисні вбивства є випадки, коли хтось з осіб, що проходять по такій справі, не з'являється до залу судового засідання для надання показань [5].

Далі науковець наголошує на важливості розділяти судові ситуації на сприятливі та несприятливі, конфліктні та безконфліктні. Крім того, виявляється, на основному етапі судового розгляду справ цієї категорії найчастіше виникають такі ситуації: 1) підсудний визнає себе винним повністю; 2) підсудний визнає себе частково винним в інкримінованому йому діянні; 3) підсудний змінює свої показання протягом усього судового слідства; 4) підсудний і його захисник стоять на позиції повного заперечення провини в скоєному злочині; 5) докази, здобуті на досудовому слідстві, в суді частково підтверджуються, а частково ні [6].

Напевно, автор має рацію, але хіба для судового провадження у справах про будь-яке інше кримінальне правопорушення, наведені ним ситуації не характерні? Те ж питання правомірне і щодо характеру інформаційно-пізнавальної діяльності суб'єкта доказування, вибору ним тактичних прийомів, черговості їх застосування, закономірностей дослідження й аналізу доказів, сутності планування судового розгляду у справах про вбивство, на специфіці яких наполягає вчений у низці інших робіт [7].

Позитивну відповідь на них підказує не тільки багаторічний досвід судової діяльності автора цієї статті, а й аналіз робіт, присвячених обґрунтуванню повноструктурних методик розслідування й судового розгляду кримінальних справ про злочини різних видів, часом не пов'язаних навіть родовим об'єктом [8]. Узагальнення судово-слідчої практики, на яке посилаються їх автори, показало наявність цілком подібних, якщо не ідентичних судових ситуацій як щодо ставлення особи до пред'явленого обвинувачення, або його доведеності, так і за іншими ознаками. Розглядаючи дефініції таких побудов, не складно переконатися, що кожна з них (принаймні в частині, що стосується судового провадження) легко застосовна до характеристики будь-якої іншої або й для всієї сукупності запропонованих методик, варто лише змінити в ній вид злочину.

То в чому ж тоді специфіка судових ситуацій у справах про різні види злочинів і чи варто в такому випадку, конструюючи теоретичні моделі розслідування окремих видів правопорушень, щоразу доповнювати окрему криміналістичну методику розслідування одним і тим же набором рекомендацій для судового розгляду? Відповідь і на це питання нам також видається очевидною, і саме вона якнайкраще пояснює нашу позицію з цієї проблематики: вид кримінального правопорушення не є суттєвою ознакою змісту поняття методики судового провадження, а отже не може бути покладений в основу створення та класифікації окремих судових методик за кримінально-правовим критерієм.

Попри деякі критичні зауваження, висловлені нами щодо підходу А.А. Корчагіна до побудови окремої методики судового розгляду, слід визнати, що вчений має рацію в тому, що, на наш погляд, є головним: щодо судового розгляду досить перспективним видається використання, й подальша розробка усталених в криміналістиці понять слідчої ситуації, а також різних процесуальних дій і тактичних прийомів як засобів розв'язання такої ситуації [6].

Цікава в цьому сенсі також думка автора про те, що підставою криміналістичної класифікації злочинів можуть бути деякі типові риси слідчих ситуацій, які виникають в момент початку розслідування. Спільно з В.В. Невинським він доходить висновку про те, що класифікувати вбивства можна за ознаками слідчих ситуацій. Слідча ситуація — це об'єктивна категорія криміналістики, яка характеризує обстановку розслідування будь-якого злочину. Разом з тим вона містить в собі інформацію про процеси та структури вчинення й розслідування злочинів. Отже, вона дає змогу вивчити істотні загальні та специфічні сторони злочинів, бачити в них закономірне явище й на цій основі створювати типові алгоритми розслідування окремих видів і груп злочинів. Із цих позицій, вважають науковці, групування злочинів в методиці їх розслідування за слідчими ситуаціями, як основа, цілком допустимо [9]. З деяким застереженням стосовно того, що слідчі ситуації характеризують не сам злочин, а процес його розслідування, таке положення має безперечний теоретичний потенціал.

Наче розвиваючи свою попередню тезу, А.А. Корчагін, свідомо чи ні, окреслює шлях створення методико-криміналістичних комплексів для потреб судочинства, орієнтований на класифікацію кримінальних справ (не злочинів) за ознаками судових ситуацій. Зважаючи на ситуації, які складаються у справах про вбивства, автор наводить

класифікацію криміналістичних алгоритмів їх розслідування й судового розгляду відповідно до етапів кримінального провадження. Крім того, вважає за можливе виділення алгоритмів, що застосовуються при проведенні окремих слідчих дій, як на досудовому слідстві, так і в суді, криміналістичних алгоритмів проведення окремих тактичних і оперативних-тактичних операцій [10]. І в принципі з цим слід погодитися ще раз, однак, звернувши увагу на ту легкість, з якою може бути вилучений або замінений іншим такий елемент цієї конструкції як вид злочину, що, втім, тільки підсилює теоретичну міцність такої побудови в з огляду на її універсальність.

Отже, логіка системного підходу підказує, що оскільки істотні відмінності умов, у яких протікає процес доказування на досудовій та судовій стадіях кримінального провадження, визначають принципову різницю структур окремих методичних комплексів їхнього криміналістичного забезпечення, остільки й методології побудови класифікаційних систем останніх повинні мати істотні відмінності через особливості їх внутрішньої структури. Цілком справедливий у минулому постулат про те, що криміналістична методика являє собою поєднання знань криміналістичної техніки й тактики стосовно видової приналежності злочинів вимагає деякого корегування, пов'язаного з поширенням криміналістичних досліджень на сферу судового провадження. Класифікація кримінальних правопорушень, безсумнівно, залишається важливим елементом криміналістичної методики, однак для потреб методико-криміналістичного забезпечення судового провадження на передній план, думається, висунеться необхідність створення криміналістичних класифікацій судових проваджень (категорій справ), заснованих на принципово інших засадах.

Якщо визначальним принципом побудови криміналістичних методик розслідування є вимога щодо тісного взаємозв'язку кримінально-правової та криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень, то для створення окремих судових методик вид кримінального правопорушення не має такого детермінуючого значення. З огляду на це виникає необхідність розмежування понять «криміналістичний клас злочину», що береться за основу систематизації окремих методик досудового розслідування та «категорія кримінальної справи», що може бути використана як підстава класифікації методик судового провадження.

На нашу думку, головними підставами криміналістичної класифікації окремих методик судового провадження повинна стати категоризація кримінальних справ не за кримінально-правовим, а за кримінально-процесуальним та ситуаційним критеріями. Один із варіантів системи окремих судових методик, за основу якого взято процесуальну диференціацію судових проваджень, можна представити таким чином:

1. Криміналістична модель провадження в суді першої інстанції за загальним порядком (базова судова методика);
2. Криміналістичні особливості спеціального судового провадження;
3. Криміналістичні особливості спрощеного судового провадження щодо кримінальних проступків;
4. Криміналістичні особливості судового провадження в суді присяжних;
5. Криміналістичні особливості судового провадження на підставі кримінально-процесуальних угод;
6. Криміналістичні особливості судового провадження у формі приватного обвинувачення;
7. Криміналістичні особливості судового провадження щодо неповнолітніх;
8. Криміналістичні особливості судового провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру;
9. Криміналістичні особливості провадження під час звільнення особи від кримінальної відповідальності;

10. Криміналістичні особливості судового провадження з відновлення матеріалів втраченого кримінального провадження.

Деякі з криміналістичних алгоритмів, розроблених в рамках цього класу методик, і самі можуть бути розширені до рівня окремих методичних комплексів, присвячених, наприклад, певним етапам судового провадження. Будучи синтезом наукової діяльності теоретиків і повсякденної роботи практиків, пройшовши випробування компетентними правозастосовними органами, кожен такий алгоритм, по суті є самостійною криміналістичною технологією, може бути рекомендований до практичного використання в кримінальному судочинстві [11; 15].

У межах судової методики будуть, очевидно, робитися також спроби побудови комплексів криміналістичного забезпечення проваджень з перегляду судових рішень (апеляційного, касаційного, за новоявленими обставинами) та їх виконання (про умовно-дострокове звільнення від відбування покарання, направлення звільненого від покарання з випробуванням для відбування покарання, призначеного вироком, про звільнення від призначеного покарання з випробуванням після закінчення іспитового строку та ін.).

Окрім кримінально-процесуального, цілком виправданим буде й ситуаційний підхід до систематизації окремих судових методик. Криміналістичний аналіз особливостей судової ситуації дозволяє формувати тактичні завдання дослідження доказів (у вигляді сукупності конкретних питань) і визначати шляхи та засоби їх оптимального розв'язання [12]. З огляду на це виникає питання про необхідність розробки методичних рекомендацій для судового провадження з урахуванням конкретних ситуацій, що відіграють системоутворюючу роль у діяльності суб'єктів доказування [13].

Судова практика показує, що деякі особливості судових ситуацій, дозволяють виділити певні категорії справ за криміналістичними ознаками. Істотне значення для класифікації судових методик можуть мати ситуації початкового етапу судового провадження, зумовлені якістю доказової бази, ставленням підсудного до пред'явленого обвинувачення, характером відношень між сторонами кримінального провадження тощо. Звичайно, ситуація у справі може змінитися, нерідко так і відбувається, що зумовлює необхідність наявності у судді знань і вмінь, які дозволяють правильно кваліфікувати ситуацію і обрати, а за необхідності змінити алгоритм судового провадження.

Отже не виключено, що пропозиція О.М. Васильєва щодо класифікації окремих криміналістичних методик за ознаками слідчих ситуацій [14, с. 41–43], яка не отримала свого часу широкої підтримки в науковому середовищі, може виявитися актуальною для розробки методик судового провадження. Цей підхід до групування криміналістичних методик дещо випадає з наукових основ їх традиційної класифікації, але має важливе практичне значення [15].

На підставі ситуаційної характеристики судового провадження кримінальні справи можуть бути поділені на дві великі категорії:

- справи зі сприятливою для здійснення завдань кримінального судочинства ситуацією (характеризуються достатнім обсягом доказів, відсутністю суттєвих суперечностей у позиціях сторін, що дозволяє швидко підготувати і провести судовий розгляд протягом одного судового засідання);
- справи з несприятливою ситуацією (відрізняються наявністю суттєвих труднощів психологічного, організаційно-забезпечувального та пізнавального характеру, обумовлених конфліктом сторін, протидією судовому дослідженню, дефектами доказової бази).

Усередині цих груп, очевидно, будуть розроблятися окремі методики відповідно до пропонованих у криміналістиці класифікацій судових ситуацій. Алгоритмізовані програми з розв'язання таких ситуацій дадуть можливість суду (судді)

прогнозувати приблизний хід розвитку й можливі результати судового розгляду, знаходити варіативний вплив при виникненні конфліктних ситуацій, оцінки їх перетворення [12].

З приводу повноструктурних криміналістичних методик зазначимо, що з нашої точки зору, якщо й раціонально компонувати з окремих методик кримінального переслідування та алгоритмів судової діяльності окремі комплекси, то лише як один з варіантів практичного застосування положень криміналістичної методики або для підготовки юристів відповідної спеціалізації. Потреба в них може бути виправдана зручністю використання, за якого суддя (прокурор) позбавляється необхідності щоразу відшукувати відповідні слідчі методики, котрі містять криміналістичні характеристики злочинів та іншу інформацію, що повинна враховуватись при побудові програми судового провадження по конкретній кримінальній справі. Для прикладних цілей їх доцільно викладати у вигляді практичних посібників, методичних указівок, настанов, що містять формалізовані програми (алгоритми) досудового розслідування і судового розгляду справ про окремі види (групи) кримінальних правопорушень. При створенні дидактичних ресурсів перевагу слід віддавати описовій формі викладу в рамках спеціального навчального курсу

для студентів магістерського освітнього рівня, а також для слухачів Національної школи суддів.

Висновки. Так чи інакше, зрозуміло, що необхідність розроблення криміналістичних комплексів у тій чи іншій конфігурації повинна визначатися теоретичною доцільністю та практичним попитом. Для обґрунтування такої необхідності слід знайти і продемонструвати стійку залежність (закономірність) між типовими ситуаціями, характерними для певних видів проваджень і специфічним набором криміналістичних засобів, необхідних для вирішення саме цих ситуацій. Найважливішою ж теоретичною проблемою судової методики на сучасному етапі розвитку теорії криміналістичного забезпечення судового провадження є розроблення науково обґрунтованої криміналістичної категоризації кримінальних справ як основи створення для розгляду кожної з них окремих комплексів науково-методичних рекомендацій. Поряд з цим українським завданням криміналістики залишається класифікація судових ситуацій та створення алгоритмів їх розв'язання. Беручи до уваги універсальний характер таких алгоритмів, вони можуть і повинні бути покладені в основу побудови базової методики судового провадження, що в подальших планах автора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Когутич І.І. Теоретичні основи використання криміналістичних знань під час розгляду кримінальних справ в суді : дис. ... докт. юрид. наук. : 12.00.09. Львів, 2010. 529 с.
2. Головин А.Ю. Криминалистическая систематика : монография / под общ. ред. Н.П. Яблокова. Москва : ЛексЭст, 2002. 335 с.
3. Когутич І.І. Про структуру методики розгляду в суді кримінальних справ про вбивства. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2010. Вип. 23. С. 226–232.
4. Кириллова Н.П. Структура частной методики государственного обвинения по отдельным категориям дел. *Криминалистика*. 2011. № 2(9). С. 47–54.
5. Корчагин А.А. Криминалистическая характеристика судебного следствия в структуре типовой криминалистической методики предварительного и судебного следствия по уголовным делам об убийствах. *Известия Алтайского государственного университета*. № 3(91). 2016. С. 112–117.
6. Корчагин А.А. Криминалистическая характеристика судебного следствия в структуре типовой криминалистической методики предварительного и судебного следствия по уголовным делам об убийствах. *Известия Алтайского государственного университета*. № 3(91). 2016. С. 112–117.
7. Корчагин А.А. Понятие и значение криминалистической характеристики судебного следствия по делам об убийствах. *Вестник Томского государственного университета*. 2010. № 341. С. 118–121; Корчагин А.А. Криминалистическая характеристика предварительного расследования как структурный компонент криминалистической методики предварительного и судебного следствия по делам об убийствах. *Известия Алтайского государственного университета*. 2012. № 2(74). С. 112–116.
8. Див., наприклад: Гавло В.К., Неймарк М.А. Тактика судебного следствия по делам о хищениях денежных средств в сфере банковского кредитования. *Известия Алтайского государственного университета*. 2015. № 2(86). С. 35–40; Гавло В.К., Титова К.А. Совершенствование криминалистической методики предварительного и судебного следствия по делам о хищениях в сфере жилищно-коммунального хозяйства (ЖКХ). *LexRussia*. 2015. № 6. С. 58–64; Когутич І.І. Про структуру методики розгляду в суді кримінальних справ про вбивства. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2010. Вип. 23. С. 226–232; Флягин Ю.А. Криминалистические ситуации судебного разбирательства по уголовным делам о незаконном обороте сильнодействующих или ядовитых веществ в целях сбыта. *Уголовно-процессуальные и криминалистические чтения на Алтае* / под ред. О.В. Кругликовой. Барнаул : Барнаульский юридический институт МВД России, 2016. С. 117–119; Казанцев Д.А. Особенности предварительного расследования и судебного разбирательства по делам о коммерческом подкупе : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Томск, 2010. С. 18–20; Латыпова К.С. К вопросу о понятии криминалистической характеристики судебного разбирательства по делам о ДТП, связанных с наездами на пешеходов. *Вестник Бурятского государственного университета. Педагогика. Филология. Философия*. 2014. № 2. С. 268–270; Анисимов Е.Б. Особенности методики предварительного и судебного следствия по преступлениям, совершаемым преступными сообществами (преступными организациями) в сфере незаконного оборота наркотиков : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Томск, 2012. С. 15–16; Зюзина М.В. Ситуационный подход в криминалистической методике расследования и судебного следствия по уголовным делам о квартирных кражах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Краснодар, 2012. 18 с. С. 15.
9. Корчагин А.А., Невинский В.В. Криминалистическая классификация убийств в системе криминалистической методики предварительного и судебного следствия по уголовным делам об убийствах. *Известия Алтайского государственного университета*. 2014. № 2. С. 122–125.
10. Корчагин А.А. Следственные ситуации и алгоритмы в деятельности по предварительному расследованию и судебному разбирательству уголовных дел об убийствах. *Научные ведомости Белгородского государственного университета. Сер. Философия. Социология. Право*. 2011. №20(115), вып.18. С. 114–119.
11. Шмонин А.В. Некоторые тенденции развития криминалистических алгоритмов принятия решений в уголовном судопроизводстве. *Труды Академии управления МВД России*. 2017. № 4(44). С. 73–77.
12. Мишин А.В. Особенности криминалистической деятельности в судебном производстве по уголовным делам. *Ученые записки Казанского университета. Гуманитарные науки*. 2017. Т. 159. Кн. 2. С. 504–511.
13. Ким Д.В. Судебно-криминалистические ситуации и их системообразующая роль на стадии судебного разбирательства. *Ползуновский вестник*. 2006. № 3/1. С. 134–140.
14. Васильев А.Н. Проблемы методики расследования отдельных видов преступлений. Москва : изд-во МГУ, 1978. 71 с.
15. Яблоков Н.П. Криминалистическая классификация преступлений в методике расследования и ее виды. *Вестник Московского университета*. Серия 11. Право. 2015. № 5. С. 40–51.